

oecumene ondernemen

handreiking voor beginnende en herstartende
lokale raden van kerken

Raad van Kerken in Nederland

2005

tekst: Irina Ose

eindredactie: Arjan Broers en Ineke Bakker

januari 2005

INHOUDSOPGAVE

	pagina
Woord vooraf	5
A Oecumene aan de basis	6
1. Het belang van lokale raden van kerken	6
2. Wat is oecumene?	7
3. Oecumenisch door het jaar	8
B Het oprichten van een lokale raad van kerken	11
1. Andere kerken benaderen	11
2. Deelnemende kerken en afgevaardigden	13
3. Statuten en besluitvorming	15
4. Niveaus van samenwerking	16
5. Doelstellingen	17
Werkmateriaal	19
C Nieuwe impulsen voor bestaande raden van kerken	23
1. Kenmerken van een succesvolle raad van kerken	23
2. Voorwaarden voor een vruchtbare samenwerking	25
3. Werkvormen voor de wederopstanding van de raad van kerken	34
Epiloog	39
Adressen	40
Literatuur	40

WOORD VOORAF

Deze uitgave in de reeks Oecumenische Bezinning is de vrucht van twee jaar werken als beleidsmedewerker van de Raad van Kerken in Nederland. In deze periode had ik veel contacten met lokale raden van kerken. Deze raden worden gedragen door talloze vrijwilligers, die met hun enthousiasme en daadkracht het gezicht van de oecumene in Nederland zijn.

Deze brochure is geschreven voor deze vrijwilligers, om ze te ondersteunen bij hun werk voor de oecumene. Hun ervaringen, struikelblokken en creativiteit vormen er de basis van.

De brochure kent drie delen. Het eerste gaat over het belang van de oecumene en de lokale raden van kerken, en over de inhoud van het oecumenische werk aan de basis (A). Het tweede deel bespreekt het hoe en

waarom van het oprichten van een lokale raad van kerken (B). Het derde tenslotte biedt nieuwe impulsen voor bestaande raden van kerken (C).

In het midden van de brochure bevindt zich kant-en-klaar werk materiaal. Deze pagina's kunnen eenvoudig uit de brochure worden genomen om gekopieerd te worden voor bezinningsbijeenkomsten en ontmoetingsavonden.

Oecumene leeft van en aan de basis. De Raad van Kerken in Nederland hoopt met deze brochure de lokale raden van kerken te ondersteunen bij hun oecumenische taken.

Irina Ose
Amersfoort, januari 2005

A OECUMENE AAN DE BASIS

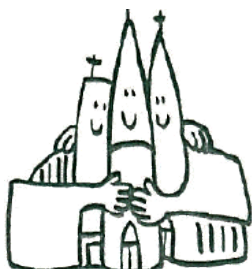
1. Het belang van lokale raden van kerken

‘Wij verplichten onszelf ertoe:

- de dialoog tussen onze kerken op de verschillende kerkelijke niveaus gewetensvol en intensief voort te zetten, alsook te onderzoeken welke uitkomsten van de dialoog officieel door de kerken bindend verklaard kunnen en moeten worden;
- bij controversen, vooral als bij geloofsvragen en ethische kwesties het gevaar van een splitsing dreigt, het gesprek te zoeken en ons in het licht van het Evangelie samen over deze vragen te buigen.’

Bron: Charta Oecumenica II.6

Wij leven in een tijd waarin de meeste kerken in ons land krimpen en hun beschikbare menskracht afneemt. Oecumene wordt door velen ervaren als nóg een taak erbij. Van deelnemende kerken wordt immers verwacht dat ze mensen afvaardigen naar raadsvergaderingen en actief deelnemen aan oecumenische activiteiten als diensten, leerhuizen en kerkendagen. Er zijn dan ook heel wat lokale en provinciale raden van kerken die kampen met een verlies aan menskracht en animo voor de oecumene.

Toch is de oecumene voor de christelijke kerken van vitaal belang. Om te beginnen om principiële redenen: de kerken hebben zich in de Charta

Oecumenica verplicht om met elkaar in gesprek te blijven. We hebben een gemeenschappelijk geloof en een gemeenschappe-

lijke geschiedenis. Uit de ene bron ontstonden in de loop der tijd *vele* kerken, vaak door conflicten over leerstellige kwesties. Niettemin blijft het geloof in Jezus Christus het bindende element. Eigenlijk is het vanzelfsprekend om in gesprek te gaan over wat ons bindt en scheidt. We groeien pas naar elkaar toe als we samen nadenken over de breuken in de geschiedenis, als we elkaars posities leren begrijpen en elkaars eigenheid respecteren en accepteren.

Deze toenadering is de voorwaarde om aan de tweede verplichting uit de Charta Oecumenica te voldoen: conflicten en tegenstellingen bespreekbaar maken. Als we met respect en waardering voor elkaar onze pijnpunten bespreken, dan kunnen we harde confrontaties tussen onze kerken vermijden. Zo kunnen we misverstanden snel opsporen, ook al worden we het lang niet altijd eens.

Daarnaast is er een praktische reden voor de oecumene: onze inzet voor de samenleving waar we deel van zijn. De maatschappelijke inzet van christelijke kerken kent veel gezichten, variërend van armoedebestrijding tot de opvang van vluchtelingen, van het opkomen voor de vrede tot het beschermen van het milieu. Kerken voelen zich geroepen om een zinvolle bijdrage aan de samenleving te leveren. Meestal kunnen kerkgenootschappen elkaar in hun engagement goed vinden, waardoor dit een oecumenisch veld bij uitstek is.

Door het praktische engagement wordt niet alleen veel goeds gedaan, er ontstaan vaak ook goede onderlinge contacten. Bovendien kunnen verscheidene kerkgenootschappen meestal meer dan één. Door samen te

werken groeien er initiatieven die groter en vaak effectiever zijn dan wat gemeenten of parochies in hun eentje kunnen bereiken.

Het gaat zelfs nog verder. In een tijd van ontkerkelijkheid zien veel mensen nauwelijks nog de verschillen tussen kerkgenootschappen. Het kan verwarrend zijn als verschillende kerkgenootschappen vergelijkbare maatschappelijke initiatieven nemen. Als kerken hun krachten bundelen, wordt duidelijker wat zij voor de samenleving betekenen en waar zij voor staan. De boodschap is dan ook eenvoudiger uit te leggen, bijvoorbeeld door een gemeenschappelijk kerkblad uit te geven of een pagina in de plaatselijke krant te reserveren. Daarmee hoeven de verschillen tussen de kerkgenootschappen niet verdoezeld te worden, maar de kerken worden er wel herkenbaarder en toegankelijker door.

Oecumenische samenwerking op gebieden als bezinning, diaconie en communicatie heeft een meerwaarde ten opzichte van wat één lokale kerk kan bereiken. Oecumene helpt de eigen positie te doordenken en te relativiseren, helpt om als kerk betrokken te zijn op de samenleving en kan helpen om effectiever met geld en menskracht om te gaan. Oecumene hoeft dus geen extra belasting te zijn, maar kan tal van voordelen opleveren.

2. Wat is oecumene?

De oorsprong van het woord 'oecumene' laat zien dat de kerken veel van zichzelf en hun gesprekspartners eisen. Het woord komt uit het Grieks en staat bijvoorbeeld bij de filosoof Xenophanes (vijfde eeuw voor Christus) voor 'de hele bewoonde wereld'. Ook in het Nieuwe Testament is de betekenis van het woord omvattend. In het Lucas-evangelie (2,1) staat het woord voor het hele

Romeinse Rijk. Later in het Nieuwe Testament, als het gaat om de verkondiging van het evangelie in de 'hele oecumene' (Matteus 24,14), is met het woord weer de gehele mensheid, de hele bewoonde aarde bedoeld.

Pas in de loop van de geschiedenis heeft het woord langzamerhand de betekenis gekregen die wij nu kennen. Oecumene verstaan wij nu als de relatie tussen (christenen uit) verschillende kerken, als het bewustzijn van de wereldwijde gemeenschap van christelijke kerken, en als de bereidheid van christenen om aan deze gemeenschap te werken. Daarbij wordt vaak verondersteld dat de ene kerk ooit heeft bestaan. Oecumene wordt dan begrepen als een streven naar de oorspronkelijke eenheid van de christenen. Er zijn echter in de bijbel en in de geschiedenis voldoende aanwijzingen te vinden voor de bewering dat er al vanaf het begin diversiteit in het christendom bestaat. Ook in de vroege kerk werden er al discussies gevoerd over geloofskwesties. Alleen al het bestaan van de vier canonieke evangeliën, elk met hun eigen manier van vertellen over het leven en sterven van Jezus, illustreert die verscheidenheid.

Niettemin bevat het Nieuwe Testament tal van beelden en benamingen die weerspiegelen hoe de eerste christenen benadrukten dat de gelovigen ondanks hun verschillen bij elkaar hoorden, dat hun diversiteit onder één noemer kon worden gebracht. Zo worden de aanhangers van Christus beschreven als een gebouw of huis, staande op het fundament dat Jezus Christus is (1 Korintiërs 3,10-15; 1 Petrus 2,1-10). Op andere plaatsen wordt de kerk beschreven als een tempel van de Geest van God (1 Korintiërs 3,16), of nog vaker als het lichaam van Christus, met Jezus als hoofd (1 Korintiërs 12,12vv; Kolossenzen 1,18; Kolossenzen 3,15).

Al deze beelden worden gekenmerkt door het besef dat de onderdelen van een huis, gebouw, lichaam of tempel nooit allemaal gelijk zijn, maar dat ze juist door hun verschillende eigenschappen en functies het slagen van het gemeenschappelijke doel mogelijk maken.

Veel teksten in het Oude en Nieuwe Testament spreken de hoop uit op eenheid in de toekomst, vaak aan het einde der tijden. Verschillende oudtestamentische profeten voorzien bijvoorbeeld dat dan niet alleen heel Israël zich zal verzamelen, maar dat alle volken in een grote pelgrimage naar de berg Sion zullen trekken, om de ene God te eren (Jesaja 2,2-4; Micha 4,1-5). De apostel Paulus grijpt daarop terug als hij er in het Nieuwe Testament van uitgaat dat Gods belofte aan Israël verbreed kan worden naar de volken.

Deze eenheid waar Paulus en andere Bijbelse figuren over spreken, wordt gezien als iets wat door God wordt gegeven, niet wat mensen op eigen kracht kunnen bereiken: *‘Laat hen allen één zijn, Vader. Zoals u*

in mij bent en ik in u, laat hen zo ook in ons zijn, opdat de wereld gelooft dat u mij hebt gezonden. Ik heb hen laten delen in de grootheid die u mij gegeven hebt, opdat zij één zijn zoals wij’ (Johannes 17,21v).

Het is aan ons om het begrip oecumene, dat in de christelijke geschiedenis is versmald, in deze geest te verruimen. Oecumene kan weer betrekking hebben op de hele bewoonde aarde. Al blijft gelden dat de eenheid niet maakbaar is, maar een geschenk is van de Ene.

3. Oecumenisch door het jaar

Door het jaar heen zijn er veel dagen en gebeurtenissen die aanleiding kunnen geven om plaatselijk tot oecumenische of multireligieuze activiteiten te komen.

Hieronder volgt een selectie. Voor meer feesten kijk op www.kleurrijkfryslan.org of www.koloriet.nl.

<i>januari</i>	18-25 januari - Week van gebed voor de eenheid van de christenen 3e vrijdag - Landelijke Oecumenelezing 19 januari - Wereldreligiedag
<i>maart</i>	1e vrijdag - Wereldgebedsdag 8 maart - Internationale vrouwendag 21 maart - Internationale dag tegen racisme en discriminatie
<i>mei</i>	4/5 mei - Valt een van deze dagen op een zondag, dan stelt de Raad van Kerken in Nederland veelal liturgisch materiaal ter beschikking
<i>juni</i>	20 juni - Internationale dag van de vluchteling
<i>juli en augustus</i>	Oecumenische vakantiediensten (ook meertalig)

<i>september</i>	Startzondag 3e week - Vredesweek
<i>oktober</i>	Israël-zondag
<i>november</i>	Willibrordzondag 2e volle week - Migrantenweek 20 november - Internationale dag van de rechten van het kind
<i>december</i>	10 december - Internationale dag van de mensenrechten 18 december - Internationale migrantendag Advent Kerst Jaarwisseling
<i>jaarlijks wisselend</i>	Veertigdagentijd Pasen Pinksteren Holifeest (hindoeïstisch nieuwjaar) Suikerfeest (einde van de vastenmaand Ramadan in de islam)

Deze jaarlijkse gelegenheden kunnen aanknopingspunten zijn voor oecumenische samenwerking. Zo biedt bijvoorbeeld de dodenherdenking of bevrijdingsdag een gemeenschappelijke context om met een brede doelgroep aan spirituele verdieping te werken. Daarnaast zijn er andere activiteiten of onderwerpen geschikt voor christelijke oecumene. Zo lenen kerkendagen of leerhuizen zich bij uitstek om inhoudelijk bij de actualiteit stil te staan. Diaconaat en jeugdwerk kunnen perfect oecumenisch worden georganiseerd, net als armoedebestrijding, opvang van asielzoekers, milieuzorg en de (na)zorg voor slachtoffers van rampen.

Week van gebed voor de eenheid van de christenen

Een expliciet oecumenische aangelegenheid is de *Week van gebed voor de eenheid van*

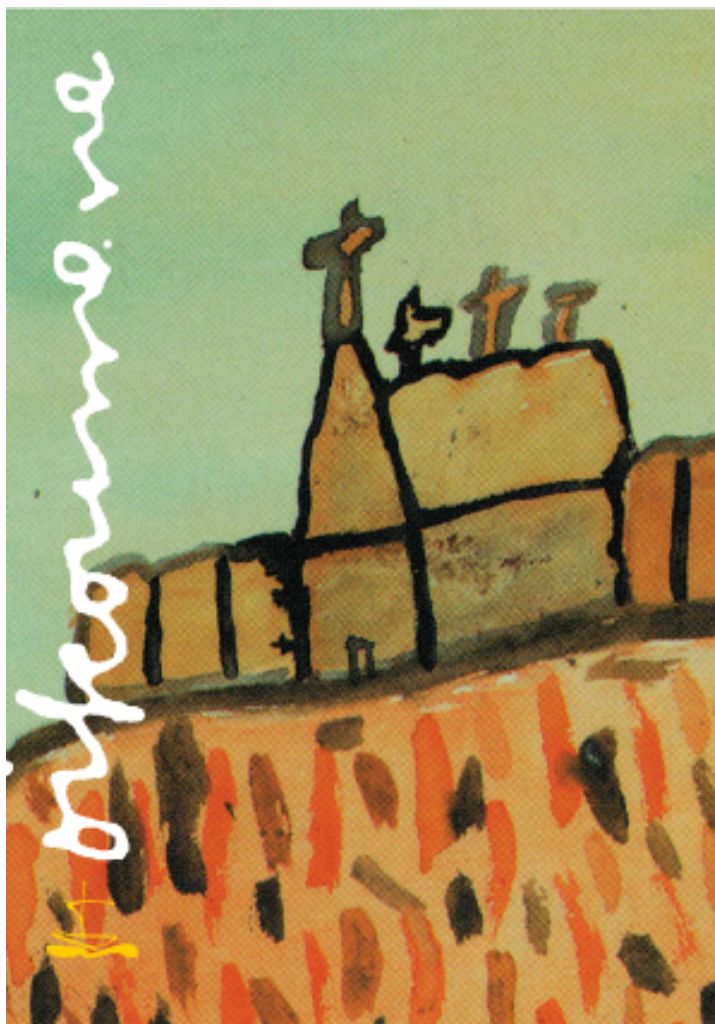
de christenen, die de Wereldraad van Kerken samen met de Pauselijke Raad ter bevordering van de Eenheid van de Christenen elk jaar tussen 18 en 25 januari organiseert. Een jaarlijks wisselende groep uit telkens een ander land maakt materiaal voor gebeden en meditaties en stelt een orde van dienst op voor een oecumenische viering rond een bijbeltekst. Daarbij klinkt de specifieke achtergrond van de voorbereidende groep steeds door in de liturgische teksten. Zo besteden de teksten in het jaar 2005 aandacht aan de situatie van christenen in Slowakije sinds het verdwijnen van het IJzeren Gordijn.

De Raad van Kerken in Nederland vertaalt dit materiaal en past het zonodig aan de Nederlandse situatie aan. Op de website van de Raad van Kerken zijn niet alleen liturgie-suggesties, gebeden, schetsen voor preken

en liedsuggesties te vinden, maar vaak ook meer informatie over het betreffende land.

Met dit materiaal is het gemakkelijk mogelijk om als lokale raad van kerken of liturgiewerkgroep oecumenische meditaties of een oecumenische dienst te organiseren. Bij de

landelijke Raad van Kerken zijn daarnaast ook posters en kaarten te bestellen. De *Week van gebed* leent zich dus bij uitstek om een eerste oecumenische samenwerking uit te proberen, zelfs al is de menskracht beperkt.

afbeelding Week van Gebed 2005

B HET OPRICHTEN VAN EEN LOKALE RAAD VAN KERKEN

1. Andere kerken benaderen

Elk dorp, elke stad en elke regio kent een eigen kerkelijk landschap. In een Gelders

Ammerzoden is
niet Amsterdam

dorpje wordt dit vaak
gekenmerkt door
talrijke reformatori-
sche stromingen,

van christelijk gereformeerd tot de Protes-
tantse Kerk in Nederland, van vrijgemaakt
gereformeerd tot het Gekrookte Riet. In de
grote steden in de Randstad bestaat vaak
een enorme variëteit aan christelijke groepe-
ringen, van protestants tot oud-katholiek, van
migrantenkerk tot vrijzinnige gemeente.

Natuurlijk stelt dit de oecumene in verschil-
lende gebieden voor uiteenlopende vragen.
Hoe een raad van kerken kan worden
opgericht en hoe überhaupt oecumenische
toenadering kan worden gezocht, is afhanke-
lijk van de plaatselijke omstandigheden.

Voor de ene kerkgemeenschap is een
voorzichtige kennismaking al een hele stap,
voor de andere is dat een gepasseerd
station. Er zijn

kerkgemeen-
schappen die
gemakkelijk
samenwerken
in gemeen-

Val niet met de deur in
huis! Oecumenisch
contact moet groeien.

schappelijke diensten, maar er zijn er ook
waarvoor dat een brug te ver is. En waar de
ene gemeente of parochie graag samen-
werkt in een oecumenisch diaconaal cen-
trum, is dat voor een ander aanleiding om
zich terug te trekken. Belangrijker dus dan
praktische tips en suggesties is de kennis
van de eigen context en van de gevoelige-
den en eventuele lange tenen van de
(toekomstige) oecumenische partners.

Algemene tips

Toch kunnen er enkele algemene tips
worden gegeven om een lokale raad van
kerken op te zetten. Op de eerste plaats:
oecumene bestaat bij de gratie van de
bereidheid van de partners tot samenwer-
king en van de openheid voor elkaars
tradities en opvattingen. Het opzetten van
een lokale raad van kerken is meestal iets
van de lange adem: het moet groeien.

tip 1

Begin projectmatig

Er zijn verschillende
mogelijkheden om
de eerste contacten
te leggen. Zo kan er

bijvoorbeeld incidenteel worden samenge-
werkt rond jeugdwerk, de opvang van
vluchtelingen of een volkskerstzang. Tijdens
zo'n projectmatige samenwerking worden
dikwijls nuttige ervaringen opgedaan die
voor de verdere contacten van enorm belang
kunnen zijn. De deelnemers leren elkaar
kennen en krijgen een eerste indruk van de
geloofsovertuigingen van de anderen.

Tijdens een gemeenschappelijke dienst of
een concreet diaconaal project kan uitgepro-
beerd worden hoe de grotere oecumenische
samenwerking eruit zou kunnen zien. Ook
wordt dan duidelijk welke meerwaarde de
oecumenische samenwerking en bezinning
voor de eigen gemeente of parochie kan
hebben. Later kan dan worden voortge-
bouwd op deze eerste ervaringen en het
ontstane netwerk. Zo kunnen uit projectmati-
ge, incidentele samenwerkingsverbanden na
verloop van tijd vastere samenwerkingsver-
banden voortvloeien, eventueel uitmondend
in een lokale raad van kerken.

Een andere weg, die overigens ook parallel kan lopen aan een samenwerking in een incidenteel project, legt de nadruk op de kennismaking.

tip 2

Verlaag drempels door kennis te maken

Via ontmoetings- en kennismakingsavonden ontstaat de basis

voor oecumenische samenwerking. Zo kunnen bijvoorbeeld leden van parochie- en kerkenraden, dominees, priesters en pastoraal werkers/ werksters worden uitgenodigd, samen met leden van werkgroepen die zich bezighouden met oecumenische thema's als liturgie, kerk en samenleving of communicatie.

Het is voor het slagen van een kennismakingsavond van belang om niet alleen een korte inleiding te geven over oecumene of de lokale actualiteit, maar ook om in werkgroepen over bepaalde thema's te spreken. De deelnemers leren elkaar dan beter kennen. Bij de samenstelling van de werkgroepen moeten de leden van de verschillende gemeenten en parochies goed gemengd worden, om iedereen de kans te geven om mensen uit andere geloofsgemeenschappen te leren kennen.

Ook kan het zinvol zijn om deze werkgroepen een concrete opdracht mee te geven, een opdracht die van belang is voor de oecumenische toekomst in het eigen dorp of de eigen stad. Bijvoorbeeld: 'Stel, uw geloofsgemeenschap heeft alle mogelijkheden en hoeft geen rekening te houden met beperkte menskracht of beperkte financiën. Wat zou u dan toch graag samen met de andere gemeenten en parochies in uw omgeving organiseren?'

Laat iedere werkgroep een wens formuleren en in twee zinnen samenvatten. Terug in de plenaire bijeenkomst kunnen de verschillen

de oecumenische dromen kort worden geïnventariseerd. Als er een droom of een wens bij is die realiseerbaar lijkt en onder de aanwezigen op grote instemming kan rekenen, dan ligt het voor de hand om daarover een oecumenisch samenwerkingsproject te starten.

Tenslotte is het bevorderlijk voor de ontmoeting als een kennismakingsavond wordt afgesloten met een drankje, omdat persoonlijk contact onontbeerlijk is voor het welslagen van de oecumene. Meer suggesties voor een opzet van een kennismakingsavond zijn in het midden van deze brochure te vinden, onder WERKMATERIAAL 1.

Als er na de eerste kennismaking en/of een projectmatige samenwerking wordt besloten een breder oecumenisch werkverband op te

richten, dan is het belangrijk daar een passende vorm voor te kiezen. De benaming en de organisatievorm zijn daarbij van ondergeschikt belang.

tip 3

Pas de vorm aan de concrete kerkelijke situatie aan
⇒ wees creatief

Het kan bijvoorbeeld zijn dat er behoefte is aan een oecumenisch samenwerkingsverband, maar dat er bezwaren leven tegen bijvoorbeeld de naam 'raad van kerken'.

Het gaat vooral om de voortgang van de oecumene. De statuten en reglementen die de Raad van Kerken in Nederland als voorbeeld aanbiedt, zijn alleen bedoeld om het lokale oecumenische werk te ondersteunen. Ze hoeven nooit oorzaak van conflicten te zijn. Lokale oecumenische samenwerkingsverbanden zijn volledig onafhankelijk van de landelijke Raad van Kerken.

Als een raad van kerken of een ander oecumenisch samenwerkingsorgaan is opgericht, is het belangrijk dat niet als een

resultaat, maar als een voorwaarde te beschouwen. Het verband moet nooit een doel op zich zijn. Het is dan ook goed om regelmatig kritische vragen te stellen bij de samenwerking, de samenstelling, het beleid en de thema's van het oecumenische verband. Alleen door regelmatige reflectie blijft een raad van kerken actueel en flexibel genoeg om zich aan de actualiteit aan te passen en open te staan voor nieuwe leden en nieuwe thema's.

tip 4

Blijf openstaan voor nieuwe leden en streef naar een zo breed mogelijke vertegenwoordiging van kerken.

2. Deelnemende kerken en afgevaardigden

2.1 Preambule en statuut

Lokale raden van kerken zijn heel verschillend samengesteld en zijn daarin volstrekt onafhankelijk van de landelijke samenstelling van de Raad van Kerken in Nederland. Dat heeft niet alleen te maken met het kerkelijke landschap ter plekke, maar ook met de verdeling van verschillende stromingen binnen één kerkgenootschap, die in een lokale situatie vaak anders speelt dan op landelijk niveau. Soms kan er in lokale raden meer of juist minder dan op landelijk niveau, of kunnen kerkgenootschappen die landelijk niet samenwerken elkaar op lokaal niveau wel vinden.

In principe kan elke christelijke gemeente of parochie die oecumenische verantwoordelijkheid wil dragen lid worden van een lokale raad van kerken. Vaak wordt bij de oprichting van een raad van kerken een preambule opgesteld, die de deelnemende kerken

onderschrijven en die in de Statuten kan worden opgenomen. Deze Statuten zijn voor kerken die later willen toetreden een oriëntatiepunt om te bepalen of ze willen toetreden.

Statuten zijn
geen doel in
zichzelf

Als een gemeente of parochie lid wil worden, dan worden daarmee de Statuten onderschreven.

Voor gemeenten of parochies die zover nog niet zijn, kan naar een tussenoplossing worden gezocht. Zo kan men kandidaat-lid worden (tijdelijk begrensd), gastlid (met beperkte rechten) of waarnemer (met beperkte rechten). Dit hangt af van de creativiteit van de lokale raad van kerken en de wil om te komen tot een compromis dat de oecumene bevordert.

Preambule van de landelijke Raad van Kerken:

1. De Raad van Kerken in Nederland is een verbond (fellowship) van kerken, die de Heer Jezus Christus als God en Heiland belijden overeenkomstig de Schriften en die er daarom naar streven hun gemeenschappelijke roeping te vervullen tot eer van de ene God, Vader, Zoon en Heilige Geest.

2. De Raad van Kerken in Nederland, gevestigd te Amersfoort, is door de deelnemende kerken, onder gebruikmaking van de hun op de basis van de Grondwet door het Burgerlijk Wetboek Boek 2, artikel 2 verzekerde vrijheid om middels eigen statuten godsdienstige zaken te regelen, als een rechtspersoon geconstitueerd.

2.2 Raadsleden

Een lokale raad van kerken bestaat uit afgevaardigden van zijn lidkerken. Belangrijk is de vraag wie naar de raadsvergadering

Beleidsmakers
garanderen
korte lijntjes

wordt afgevaardigd. In principe kan ieder gemeente- of parochielid door zijn of haar kerk worden afgevaardigd.

De ervaring leert echter dat het zinvol is als ook leden van kerken- of parochiëraden afgevaardigd worden, zodat er korte lijnen bestaan met de besluitnemende gremia van de lidkerken. Bovendien blijkt dat de oecumene in de lidkerken meer gaat leven als de besluiten en activiteiten van de raad van kerken snel aan de lidkerken worden doorgegeven en uitgelegd. Dat helpt voorkomen dat de betrokkenheid van de lidkerken vrijblijvend is. Ook omgekeerd is het handig als de raadsleden goed op de hoogte zijn van het beleid van de lidkerken. De ontwikkelingen daar kunnen dan snel en goed door de raad van kerken worden opgepakt.

Naast deze beleidsmakers van de gemeenten of parochies is het goed om specialisten van de lidkerken bij de oecumene te betrek-

Kennis
bundelen

ken. Dat kan ook via bijzondere werkgroepen voor bijvoorbeeld vluchtelingenhulp, armoedebe-

strijding, kerkelijk jeugdwerk of tijdelijke projecten. Ook hiervoor is het zinvol als er welingelichte vertegenwoordigers van de lidkerken in de raadsvergadering zitten, mensen die goed thuis zijn in de eigen achterban. Zo brengt ieder raadslid een eigen kerkelijk netwerk in en kunnen de krachten oecumenisch worden gebundeld.

Om als raad van kerken vernieuwend te kunnen werken, is het belangrijk dat de raadsvergadering flexibel blijft en de vinger

aan de pols van de samenleving houdt. Dat kan bijvoorbeeld door de samenstelling van de raadsvergadering geregeld te wisselen.

Wisselende
samenstelling
houdt de
Schwung erin

Probeer te vermijden dat de raad bepaald wordt door mensen die soms tientallen jaren oecumenisch actief zijn. Hun bijdrage is belangrijk, maar hun ervaring wordt het vruchtbaarst als ze gecombineerd wordt met verfrissende ideeën van nieuwe mensen. In deel C onder Raadsleden (pag. 32) vindt u suggesties om met aftredende raadsleden om te gaan.

Om te voorkomen dat de raad van kerken in de loop der jaren met zijn leden vergrijsd, kunnen jongeren betrokken worden bij de raadsvergadering of via een bijzondere adviesgroep. Zo komen zij in aanraking met het oecumenewerk en kan de raad profiteren van hun kijk op de actualiteit en het functioneren van de raad. Let erop dat de vergaderstijl en activiteiten van de raad ook ingaan op de behoeften van jongeren.

3. Statuten en besluitvorming

Om later misverstanden te vermijden moeten bij het oprichten van een raad van kerken de taken en het functioneren van de raad van kerken in statuten worden vastgelegd. Een preciezere uitwerking van deze taken en doelstellingen in concrete programma's kan leiden tot een meerjarig beleids- of werkplan.

De landelijke Raad van Kerken ziet voor zichzelf een tweetal taken: het bevorderen van de eenheid tussen de kerken en de gezamenlijke dienst van de kerken aan de samenleving.

Uit de Statuten van de landelijke Raad van Kerken

Artikel 1: Taak

De Raad heeft in sonderheid tot taak:

- a. zich te beraden over de eenheid van de kerken in vieren, getuigen en dienen en aan deze eenheid vorm te geven door het initiëren en bevorderen van al datgene wat alle of sommige kerken die aan de Raad deelnemen, gezamenlijk kunnen doen;
- b. zich te bezinnen op vragen aangaande christelijk geloof, kerk en samenleving en het bevorderen van de bezinning dienaangaande in de kerken;
- c. tenminste éénmaal per jaar een breed oecumenisch beraad te beleggen in samenwerking met andere kerken en gemeenschappen van kerken, oecumenische organisaties en vertegenwoordigingen van de lokale en provinciale oecumene. De uitkomsten van dit beraad zijn mede bepalend voor de uitvoering van de taken genoemd onder a. en b.

Bovendien is in de statuten de samenstelling van de lokale raad van kerken vastgesteld, net als de organen van de raad met hun rechten en plichten. De Statuten van de Raad van Kerken in Nederland zijn op te vragen. Hierin staan onder meer bepalingen

over de raadsvergaderingen en de besluitvorming, net als regelingen rond het moderamen, de secretaris en de beraad- en projectgroepen.

Verder kan in de statuten worden vastgelegd hoe de financiën, statutenwijzigingen en uittreding uit de raad van kerken zijn geregeld. Nauwkeuriger regelingen rond de financiering kunnen in een huishoudelijke reglement worden vastgelegd. Het is belangrijk om vast te leggen hoe vaak de lokale raad zal vergaderen. Let hierbij op een zinvol compromis tussen effectiviteit en continuïteit.

Voorbeeld voor de regeling van de besluitvorming

1. De raad vergadert tenminste vier maal per jaar.
2. De raad neemt zijn besluiten bij meerderheid van geldig uitgebrachte stemmen; blanco stemmen worden geacht niet te zijn uitgebracht. Besluiten worden eerst genomen nadat de afgevaardigden, indien zij dit wensen, gelegenheid tot ruggespraak hebben gehad met de hen afvaardigende kerken.
3. Een in de raad genomen besluit verplicht de afgevaardigden om zich in de eigen kerk in te zetten de besluiten van de raad te doen uitvoeren, tenzij zij blijkens een in de notulen vast te leggen verklaring menen voor dat besluit geen verantwoording te kunnen nemen.
4. Een in de raad genomen besluit bindt een aan de raad deelnemende kerk, tenzij een kerk binnen een vastgestelde termijn schriftelijke bezwaar aantekent.

4. Niveaus van samenwerking

Om misverstanden en teleurstellingen te voorkomen, moeten er, voordat de raad actief wordt, duidelijke afspraken gemaakt worden over de functie van de raad. De juiste vorm daarvoor moet bepaald worden aan de hand van de lokale situatie. Het kan goed zijn om te werken op verschillende niveaus, variërend van een contactorgaan tot een initiatiefgroep. Naarmate de betrokkenheid van de lidkerken groeit, kan de samenwerking intensiever worden. Hieronder worden de verschillende niveaus van samenwerking besproken.

4.1 Contactorgaan

De raad van kerken is aanspreekpunt voor de burgerlijke (en kerkelijke) overheden en instellingen en zorgt voor een vertegenwoordiging in besturen. Mogelijke taken zijn:

- zorgen dat de kerken onder één noemer in het telefoonboek komen te staan;
- (mee)organiseren van de herdenkingen en festiviteiten op 4 en 5 mei;
- zorgen voor een delegatie namens de kerken in het bestuur van het plaatselijke bejaardentehuis, in het stedelijk welzijnsberaad, de ouderenraad, in het bestuur van de lokale omroep;
- samenwerken aan godsdienstonderwijs op openbare scholen;
- gesprekken met politieke partijen over bijvoorbeeld de opvang van vluchtelingen.

4.2 Doorgeefluik

De raad van kerken functioneert ook als doorgeefluik voor gemeenschappelijke interesses. Mogelijke taken zijn:

- het in één folder verzamelen van het aanbod van de kerken op het gebied van vorming en toerusting;
- bevorderen dat gemeenten of parochies gezamenlijke initiatieven ontplooiën op terreinen waarop oecumenische sa-

menwerking mogelijk is, zoals het nadenken over euthanasie en andere ethische kwesties, de betrokkenheid van jeugd en jongeren bij de kerk, evangelisatie;

- zorgen dat iemand die vanuit een gemeente of parochie zitting neemt in de wijkraad dat ook namens de andere deelnemende geloofsgemeenschappen doet.

4.3 Coördinatiepunt

De raad van kerken stemt bestaande kerkelijke groepen en activiteiten op elkaar af en brengt mensen uit verschillende geloofsgemeenschappen bijeen. Mogelijke taken zijn:

- jongerenwerk;
- vaststellen van een gemeenschappelijk programma op het gebied van vorming en toerusting;
- opzetten van een gezamenlijke diaconie;
- organiseren van oecumenische diensten;
- organiseren van een jaarlijkse volkskerstzang.

4.4 Initiatiefgroep

De raad van kerken voert samen met zijn lidkerken nieuwe en bijzondere taken uit. Mogelijke taken zijn:

- pastoraat voor zeevarenden;
- vrouwenwerk;
- vluchtelingenwerk;
- contact met allochtonen;
- aids-bestrijding;
- organiseren van oecumenische diensten;
- organiseren van kerkendagen.

Natuurlijk kunnen deze functies in de praktijk niet zuiver van elkaar gescheiden worden. Het gaat bij een keuze voor een samenwerkingsniveau dan ook vooral om het vaststellen van het belangrijkste aandachtspunt.

Bovendien is het van belang steeds kritisch te blijven over het eigen doen en laten, en de vraag te blijven stellen of en in hoeverre de lokale raad van kerken een meerwaarde heeft voor de plaatselijke kerken en de samenleving. Als er geen meerwaarde (meer) is en de raad van kerken zich ontwikkelt tot een soort nieuwe parochie-raad, dan wordt het tijd voor een grondige bezinning en een nieuwe bepaling van de nieuwe functies van de raad.

5. Doelstellingen

Als de raad van kerken statutair en qua menskracht op orde is en er keuzes zijn

Gezamenlijk vertrekpunt:

- maatschappelijke en kerkelijke actualiteit
- menskracht
- financiële draagkracht

gemaakt voor de functies van de raad, dan kan de concrete inhoudelijke planning worden gemaakt. Het is aan te raden om te kiezen voor een of enkele actuele thema's die bij de lidkerken passen. Het risico dat leden van de raad en de werkgroepen te veel hooi op de vork nemen, is groot. Bovendien wordt de communicatie onduidelijk als een raad van kerken te veel thema's aansnijdt.

Realistische zelfwaarneming:

- samenwerken
- zonder roze bril

Zonder een realistisch zelfbeeld kunnen de doelstellingen voor de oecumenische dialoog en de samenwerking niet goed worden bepaald. De raad moet weten wat er in de verschillende kerken wordt gedaan, of er activiteiten zijn die zich lenen voor een samenwerking die voor alle betrokkenen

winst oplevert. Even belangrijk is het om zonder roze bril naar de oecumene in het dorp of de stad te kijken: wat wordt al gedaan? Welke contacten verlopen succesvol en waar liggen pijnpunten? Voor een vruchtbare toekomstige oecumenische samenwerking is het zinvol om uit te gaan van de positieve aspecten en die te versterken.

Maak
doelstellingen
toetsbaar

Als de vertreksituatie realistisch is geschetst, is het zinvol om na te denken over wat er in uw dorp of stad op oecume-

nisch gebied kan worden bereikt. Het resultaat van die bezinning zijn enkele doelstellingen, die in het vervolg kunnen dienen als oriëntatiepunt.

Plan concreet en
bescheiden

Vervolgens kunnen de doelstellingen concreter worden

ingevuld door deeldoelen en werkvelden te formuleren. Zo ontstaan concrete beleidsdoelen, waarvoor het belangrijk is dat heel concreet wordt vastgelegd wat de lokale raad van kerken binnen welke termijn wil bereiken. Tussentijdse doelen kunnen daarbij stimulerend werken.

Een project of activiteit vindt u door eerst breed ideeën te verzamelen. Daarna pas komt de keuze. Wat past in ons dorp/onze stad? Wat past bij onze kerken? Is het behapbaar? Wat is nu nog een brug te ver, maar past wel op het verlanglijstje?

Het geheim van een goed beleidsplan is een beperkte keuze. Twee of drie doelen zijn genoeg voor een periode van vijf jaar. Het beleidsplan mag de capaciteiten van de raad van kerken niet volledig opeisen, omdat er ruimte moet blijven om spontaan op de actualiteit in te springen.

Evaluatie:
successen en
problemen als
leerpunten

Als al deze keuzes zijn gemaakt, is het tijd om een concreet werkplan te maken. Daarin wordt in een schema vastgelegd wie wanneer wat doet.

Door enkele terugkoppel-bijeenkomsten en nadien een evaluatiebijeenkomst te plannen, kan de raad lering trekken voor toekomstige activiteiten.

Voor de uitvoering van het werkplan kunnen werkgroepen worden ingezet die zich, projectmatig of structureel, met bepaalde thema's bezighouden. Deze werkgroepen krijgen hun opdrachten van de raadsvergadering en hebben daar regelmatig overleg mee, maar moeten ook voldoende vrijheid hebben. Als een werkgroep projectmatig werkt, kan bij de opzet ervan ook een termijn worden afgesproken waarop het doel bereikt moet zijn en de werkgroep wordt opgeheven.

Werkgroepen van de landelijke Raad van Kerken

De landelijke Raad van Kerken kent beraad- en projectgroepen. Beraadgroepen zijn denktanks die adviseren en inhoudelijk materiaal produceren. Projectgroepen werken praktischer en organiseren activiteiten, maken materiaal voor concrete evenementen en zijn het gezicht van de kerk in de samenleving.

In het najaar van 2004 kende de landelijke Raad van Kerken zes beraadgroepen, die samenwerken als concrete thema's hun werkvelden overlappen:

- geloven en kerkelijke gemeenschap
- vieren
- interreligieuze ontmoeting
- gerechtigheid en duurzaamheid
- missionaire presentie
- ethische vragen

Daarnaast kent de Raad van Kerken in Nederland momenteel acht projectgroepen:

- geweld niet gewild
- integratie
- vluchtelingen
- migrantenweek
- Arme Kant van Nederland/EVA
- kerk en milieu
- week van gebed voor de eenheid van de christenen
- de Eerste Dag

Deze projectgroepen krijgen voor een bepaalde periode de opdracht een project uit te voeren, zoals bijvoorbeeld de organisatie van de jaarlijkse Migrantenvweek.

WERKMATERIAAL 1

Voorbeeldopzet voor een ontmoetingsavond

Vorbereiding	Door een bestaande werkgroep oecumene, een kerkenraad of door andere geïnteresseerden. Een voorbereidingsgroep die de confessionele samenstelling van het dorp of de stad weerspiegelt legt de basis voor een goede opkomst.
Uitnodigingen	- Op tijd versturen. - Persoonlijk contact maakt de uitnodiging minder vrijblijvend. - Laat mensen zich voor een bepaalde datum opgeven.
Aanwezigheid	Maak een presentielijst, die tevens van belang is voor het oecumenische netwerk waarmee in de toekomst kan worden gewerkt.

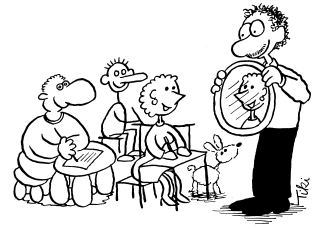
Programma

19.45 uur	Binnenkomst met koffie en thee.
20.00 uur	Opening door de initiatiefnemers.
20.10 uur	Inleiding over oecumene of lokale actualiteit, eindigt met een opdracht voor de werkgroepen.
20.25 uur	Wergroepen (van ongeveer zes deelnemers) buigen zich over het onderwerp. Na een eerste kennismakingsronde inventariseren zij hun wensen en dromen, om uiteindelijk tot een keuze te komen. Elke werkgroep heeft een gespreksleider die de tijd bewaakt, erop let dat iedereen aan bod komt en die de gekozen wens of droom kort aan de plenaire vergadering presenteert.
21.00 uur	Inventarisering dromen en wensen in een plenaire bijeenkomst.
21.10 uur	De inleider leidt het centrale gesprek en peilt de mogelijkheid om na deze ontmoetingsavond aan een concreet project te gaan werken.
21.35 uur	Sluiting met uitzicht op een mogelijke toekomst.
21.40 uur	Drankje.

Evaluatie	- Door de voorbereidingsgroep. - Bekijk de voorgestelde projecten op hun haalbaarheid en kies er een om te realiseren. - Begin met de planning van dit oecumenische project. - Betrek hierbij mensen die bij de ontmoetingsavond aanwezig waren.
------------------	--

WERKMATERIAAL 2

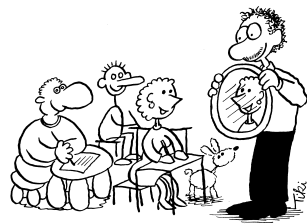
Raad van kerken als winkel

• Wat voor soort winkel is het (supermarkt/winkel van Sinkel)? • Wat is er te koop?	
• Hoe is de service? • Wat voor personeel werkt in deze winkel?	
• Wat is de ligging? • Is deze winkel in de stad / in het dorp bekend? • Wordt er reclame voor gemaakt?	
• Hoe ziet de inrichting van de winkel eruit? • Hoe ziet de etalage eruit?	
• Staat de winkeldeur open of is deze dicht? • Wie winkelt er? (lopend publiek of steeds dezelfde mensen) • Waarom winkelen deze mensen daar? (goede kwaliteit / om de winkelier te ondersteunen / omdat ze dat winkeltje willen houden / omdat ze eraan gewend zijn)	
• Bent u zelf klant in de winkel? • Bent u aangesteld in de winkel?	
• Wat is de reclameboodschap van deze winkel? (in één zin)	

WERKMATERIAAL 2

Raad van kerken als persoon

• Welk geslacht heeft hij/zij? • Hoe oud is hij/zij?	•
• Wat voor kleding draagt hij/zij? • Wat voor een kapsel heeft hij/zij? • Draagt hij/zij ook een sieraad, en zo ja, hoe zit het eruit?	•
• Hoe woont hij/zij?	•
• Wat voor een baan heeft hij/zij? • Wat is zijn/haar sociale status (inkomen enz.)?	•
• Heeft hij/zij familie, zo ja, hoe veel leden enz.?	•
• Is hij/zij een sociaal mens? Houdt hij/zij van feestjes of is hij/zij graag op zichzelf? • Welk gedrag vertoont hij/zij?	•
• Is hij/zij betrokken bij de maatschappij, bij politieke kwesties? • Is hij/zij actief of passief? • Is hij/zij modern of ouderwets?	•
• Zou u hem/haar graag willen kennen? • Wat stoort u aan hem/haar? Wat vindt u juist aantrekkelijk aan hem/haar?	•

AANTEKENINGEN

C NIEUWE IMPULSEN VOOR BESTAANDE RADEN VAN KERKEN

Na vele jaren werkzaam te zijn als raad van kerken kan de klad erin komen. Het enthousiasme van het begin kan weggeëbd zijn en de raad en zijn activiteiten raken steeds meer in de vergetelheid. Het kan ook zijn dat door de komst van christelijke kerken met heel andere achtergronden de raad van kerken niet langer de meerderheid van alle christenen in een dorp of stad vertegenwoordigt.

Dan wordt het tijd voor een grondige bezinning, om te toetsen of het werk van de raad van kerken nog nodig is en hoe dit werk en zijn functie vernieuwd kunnen worden. Er zijn verschillende factoren voor het succesvol functioneren van een raad van kerken:

- de raad heeft een meerwaarde voor het kerkelijk en/of het maatschappelijk leven;
- de raad onderhoudt goede relaties met zijn lidkerken;
- de raad werkt doelgericht, effectief en met een duidelijk takenpakket;
- de raad beschikt over de nodige financiële draagkracht en menskracht.

In het vervolg worden deze factoren verder uitgewerkt.

1. Kenmerken van een succesvolle raad van kerken

Of een lokale raad van kerken een succes wordt, kan niet met honderd procent zekerheid worden voorspeld.

Meerwaarde

Toch is het mogelijk om een basisvoorwaarde te noemen die

in ieder geval de kans op succes vergroot. Een raad van kerken moet namelijk iets

toevoegen aan het 'gewone' kerkelijke leven in een dorp, stad of regio. De oecumenische dialoog en de oecumenische samenwerking moeten nieuwe dimensies bieden, zowel in het geloofsgesprek als in het maatschappelijk engagement. Alleen dan is een raad van kerken nodig.

Een raad van kerken moet zich niet ontwikkelen tot een orgaan dat herhaalt wat ook in gemeentes en parochies wordt gedaan. Dan immers kost een raad van kerken alleen maar tijd, menskracht en geld. Bovendien wakkert zo'n raad een soort competitiegevoel bij de lidkerken aan, of de vrees dat de raad in andermans vijver vist en de functie van een gemeente of parochie overneemt.

De grote vraag is dan natuurlijk wat de meerwaarde van een raad van kerken bepaalt. Het antwoord op die vraag hangt samen met de specifieke lokale situatie. Niettemin kan er in algemene zin iets gezegd worden over de twee dimensies: de meerwaarde voor het kerkelijk (be)leven en die voor het kerkelijke engagement in de samenleving.

1.1 Meerwaarde voor het kerkelijke (be)leven

Het oecumenische gesprek kan voor de deelnemende gemeenten en parochies een verrijking van het eigen kerkelijk leven opleveren. Het gaat immers om een gesprek met mensen die dezelfde christelijke godsdienst aanhangen, maar die gevormd zijn door verschillende lijnen in de christelijke traditie. Goed voorbereide en geleide gesprekken over bijvoorbeeld de historische

ontwikkeling van de verschillende kerkgenootschappen, over de overeenkomsten en verschillen rond de liturgie of over standpunten bij ethische kwesties, kunnen leiden tot begrip voor andere standpunten. Zo kan een doopsgezinde leren inzien waarom in andere christelijke tradities een grote waardering voor het ambt bestaat, of kan een protestant een beeld krijgen van de katholieke omgang met het avondmaal.

Door uitleg vanuit de geloofsbeleving van concrete gesprekspartners kunnen vooroordelen, misverstanden en verharding worden voorkomen of zelfs verdwijnen. Waardering en respect kunnen zo in de plaats komen van onbegrip en afkeuring.

Een neveneffect van zulke gesprekken is dat de gesprekspartners ook meer zicht krijgen op hun eigen achtergrond. Als zij elkaar uitleggen welke betekenis de liturgie voor hun eigen geloofsbeleving heeft of wat zij bij de viering van de eucharistie ervaren, dan worden zij zich tevens bewuster van hun eigen geloof, hun eigen kerk en hun manier van leven. Behalve kennis van de lijnen in de traditie leveren oecumenische gesprekken dus ook zelfkennis op.

Wederzijdse invloed

Na verloop van tijd kan dit gesprek ertoe leiden dat de verschillende tradities elkaar positief beïnvloeden.

Kleine voorbeelden daarvan zijn de liturgische golf uit de jaren zeventig en tachtig, en ook het groeiend aantal kerken waarin kaarsen worden gebrand. Het kijken over de muren van de eigen kerk voegt dan iets toe aan het kerkelijke beleven van een gemeente of parochie, iets dat de gelovigen waarschijnlijk niet hadden ontdekt als zij niet met hun kerkelijke burens in gesprek waren gegaan.

1.2 Meerwaarde voor het kerkelijke engagement in de samenleving

Onze samenleving ontkerkelijkt en de invloed van de christelijke kerken op de maatschappij blijft afnemen. Veel mensen hebben nauwelijks of geen contact met een kerkgenootschap en weten niet wat er in de kerk speelt en waar de verschillende kerken voor staan.

Deze situatie stelt eisen aan de kerken. Kerkgenootschappen kunnen er niet vanuit gaan dat de mensen in hun omgeving direct weten wat de naam van een gemeente of parochie betekent. De veelvormigheid van de christelijke kerken zorgt vaak voor verwarring. Voor velen is 'kerkelijk' al iets bijzonders, laat staan dat ze weten wat 'doopsgezind', 'luthers', 'Syrisch-orthodox' of 'oud-katholiek' voor staat.

Een kerklid solliciteerde bij een groot bedrijf naar een belangrijke functie. In haar cv had zij vermeld dat zij al jaren actief was bij de lutheranen. Zo wilde ze laten zien dat zij bepaalde sociale vaardigheden heeft en die ook in haar vrije tijd benut. Tijdens het sollicitatiegesprek werd daarnaar gevraagd. Het bleek dat men vreesde dat die 'lutheranen' een sekte of rare club vormen. Gelukkig kreeg de sollicitante de kans uitleg te geven, zodat het misverstand geen kwalijke gevolgen kreeg.

Via oecumenische samenwerking kunnen de kerken gemakkelijker een plaats in de samenleving opeisen, omdat ze als speler, 'de kerken', voor buitenstaanders herkenbaarder zijn. Zo kunnen kerken samen opkomen voor christelijke waarden en krijgen ze gemakkelijker publiciteit over de kerkelijke inzet voor bijvoorbeeld uitgeprocedeerde asielzoekers. Door gezamenlijk op te treden op een bepaald thema worden de boodschap en de afzender ervan eenvoudiger

Oecumene biedt de buitenwereld één duidelijke afzender: de kerken.

De meerwaarde voor het kerkelijke engagement in de samenleving kent dus twee kanten: een duidelijke boodschap van een herkenbare afzender, en een bundeling van krachten in de kerkelijke dienst aan de samenleving. Daar komt nog bij dat samenwerking bevorderend werkt voor de kennisgeving en het wederzijds begrip. Kerkleden leren elkaar persoonlijk kennen en waarderen, en dat versterkt de basis voor verdere samenwerking en gesprek.

Als in een raad van kerken de indruk groeit dat men niet meer goed bezig is, dan kan men zich vragen stellen bij de doelgerichtheid, het functioneren en de zin van het werk. Daarbij kan men naar verschillende punten kijken, waarvan de eerste hierboven al is uitgewerkt:

- meerwaarde;
- interne en externe communicatie;
- contact raad van kerken met lidkerken;
- oecumenische gezindheid van de lidkerken;
- motivatie en aantal zittende raadsleden;
- evaluatie van taken en doelen.

Om als raad van kerken goed te functioneren is het belangrijk om niet alleen contact te houden met alle deelnemende kerken en werkgroepen, maar ook met de context van de raad: de wijk, het dorp, de stad of de regio.

oecumene ondernemen

Hoe ver strekt de invloed van de raad van kerken?

De vraag is hoe goede communicatie te waarborgen is. In het vervolg formuleren we daar enkele aanbevelingen voor.

Interne communicatie

De raad van kerken heeft natuurlijk het meeste invloed op zijn interne communicatie. Het gaat erom dat alle betrokkenen bij de raad steeds snel en duidelijk op de hoogte gebracht worden van de stand van zaken.

In de praktijk kan dat als volgt eruit zien. Het moderamen of het bestuur bereidt de vergaderingen voor. Het stelt de agenda op en stuurt die met het nodige materiaal op tijd rond, zodat de raadsleden zich kunnen voorbereiden en zonodig nog contact met de eigen achterban kunnen hebben. Tijdens of na de vergadering worden notulen vervaardigd, die zich op het wezenlijke concentreren: de beraadslagingen, de besluiten en de concrete afspraken. De notulen kunnen er als volgt uitzien:

Punt 3: Oecumenische Pinksterdienst

Op eerste Pinksterdag om 10.00 uur organiseert de raad van kerken een gezamenlijke Pinksterdienst in de Pauluskerk. Voorgaan zullen ds. Hoop (protestants), pastor Vroom (rooms-katholiek) en ds. Visser (Syrisch-orthodox). De voorgangers zijn benaderd en bereid gevonden. De werkgroep liturgie bereidt de dienst samen met hen voor. De muzikale ondersteuning komt van het kinderkoor van de Sint-Pieter-parochie en de band van de Opstandings-wijkgemeente. We streven ernaar dat geen van de lidkerken van de raad van kerken op eerste Pinksterdag een eigen dienst houdt.

Actiepunten:

- de heer Smit, zittend raadslid, benadert de liturgiewerkgroep en fungeert als aanspreekpunt van dominees en liturgiewerkgroep (vóór 5 maart).
- de heer Smit reserveert de Pauluskerk (er is al een mondelinge toezegging) (vóór 1 maart).
- mevrouw Meijer polst of het kinderkoor en de band bereid zijn mee te werken en legt het contact tussen koor en band en de heer Smit (vóór 5 maart).
- de heer Smit, mevrouw Meijer, mevrouw Vis, de heer Bos, mevrouw Schaap en mevrouw Herder regelen ieder in hun eigen achterban dat er behalve de oecumenische dienst op eerste Pinksterdag geen andere diensten van rvk-lidkerken in Beemsterdam plaatsvinden (vóór 30 maart).
- de liturgiewerkgroep zoekt zelf een organist, zorgt voor de bloemen en is verantwoordelijk voor het vervaardigen van een liturgieblad. Dit geeft de heer Smit aan hen door (vóór 5 maart).

Een dergelijke gang van zaken maakt het mogelijk dat de raad van kerken effectief werkt. Als er duidelijke afspraken worden gemaakt en de raadsleden op elkaars toezeggingen kunnen vertrouwen, kan de vergaderfrequentie laag zijn. Daarvoor moeten de notulen wel snel na de vergadering verstuurd worden. Door te delegeren aan raadsleden en werkgroepen kan ieders specialisme worden gebruikt.

Weinig vergaderen, veel effect

Doorgaans beschikken de leden van een raad van kerken over een rijk netwerk in hun eigen kerk en via andere werkgroepen en clubs. Het is de kunst om deze netwerken met elkaar te verbinden en doelmatig te gebruiken. De raad van kerken

Koppelen van netwerken

krijgt dan een coördinerende functie en schept een band tussen verschillende deskundigen en werkgroepen. Als er bijvoorbeeld de wens leeft om het kerkelijk jeugdwerk oecumenisch te organiseren, dan hoeft de raad van kerken dat niet helemaal zelf te doen. De raad kan dan jeugdwerkers en jeugddiakenen uit de lidkerken bij elkaar brengen en optreden als bemiddelaar en aanjager. Bij andere, meer inhoudelijk oecumenische onderwerpen als liturgie of geloofsgesprekken kan de raad van kerken wel deskundigheid leveren.

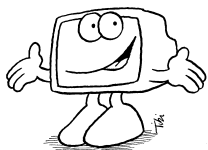
Oecumenische samenwerking moet iets toevoegen aan het plaatselijke kerkenwerk. Ze kan alleen slagen als de raadsleden zich steeds bewust blijven van hun eigen mogelijkheden en beperkingen in menskracht, deskundigheid en financiële draagkracht.

Het internet kan een goede methode zijn om

Internet: snel en goedkoop

snel en eenvoudig te communiceren. Behalve de kansen die e-mail biedt zou

de raad van kerken ook kunnen denken aan een eigen website, waar belangstellenden geïnformeerd worden en raadsleden kunnen inloggen om zich te informeren over de nieuwste stand van zaken met betrekking tot een activiteit.

Voor veel raden is dit nog een brug te ver. Niettemin blijft de basis van goede interne (en externe) communicatie bestaan uit een goede *timing*, duidelijke boodschappen en heldere afspraken.

Externe communicatie

De basisregels voor externe communicatie verschillen niet veel van die voor de interne

communicatie: het gaat erom de juiste mensen op tijd en met een duidelijke en volledige boodschap te benaderen. Zo is het bijvoorbeeld zinvol om te bezien welke 'buitenstaanders' de notulen of de besluiten van de raad van kerken moeten ontvangen.

Kerken- en parochieraden

Het versturen van

notulen is natuurlijk niet de enige manier om te communiceren, want communicatie leeft allereerst van persoonlijke contact.

Communicatie leeft van het persoonlijke contact

Partners nemen pas met interesse kennis van de raad van kerken als ze overtuigd zijn van het belang van het raadswerk. Ten aanzien van de kerken- en parochieraden van de lidkerken kan dat als volgt verlopen. De kerken- of parochieraad ontvangt de notulen van de raadsvergadering. Een lid van deze raad is ook lid van de raad van kerken en kan de informatie van de raad van kerken zonodig tijdens een regelmatig terugkerend agendapunt toelichten. Hij of zij kan dan ook informatie inwinnen waar de raad van kerken zijn voordeel mee kan doen.

De combinatie van schriftelijke en mondelinge communicatie voorkomt dat de notulen van de raad van kerken ondersneeuwen in een berg van ingekomen post. Bovendien kan er direct toelichting gegeven worden, waardoor de hele kerken- of parochieraad

Succes door een combinatie van schriftelijke en mondelinge communicatie

op de hoogte is van de activiteiten van de raad van kerken. Daardoor wordt de bekendheid met de oecumenische actualiteit en de betrokkenheid vergroot en kan de raad van kerken relatief gemakkelijk rekenen op hulp vanuit de kerken- of parochieraden.

Ook kan zo snel informatie uit de kerken- of parochieraden worden ingewonnen.

Behalve deze terugkerende aanwezigheid van de raad van kerken binnen de parochie- en kerkenraadsvergaderingen is het ook aan

Extra ontmoetingspunten
versterken de communicatie

Moderamen op
bezoek

te raden om bij grotere
oecumenische pro-
jecten extra ontmoetin-
gen te organiseren.

Daarbij zijn twee

modellen denkbaar.

De eerste is dat het moderamen van de raad van kerken regelmatig de kerken- en parochieraden bezoekt om de jaarplanning of een concreet project toe te lichten. Zo kan de bekendheid met en betrokkenheid van de

Ontmoetingsavond

kerken- of
parochieraadsle-
den vergroot

worden en de samenwerking verder groeien.

Het tweede model is dat de raad van kerken geregeld ontmoetingsavonden organiseert voor leden en werkgroepen van de raad, kerken- en parochieraden en andere relevante werkgroepen. Het is aan te bevelen zo'n ontmoetingsavond ook een concreet doel te geven, zoals de planning van een kerkendag of een ander concreet project. In het derde deel van deze brochure wordt een voorbeeld gegeven van een programma.

Bij de communicatie met de lidkerken gaat het niet alleen om de overdracht van informatie. Het scheppen en onderhouden van een functionerend netwerk dat de raad van kerken en zijn doelen ondersteunt, is even belangrijk.

Pers

Ook het contact met de pers wordt allereerst door persoonlijke contacten bepaald. Waar een redactie de raad van kerken kent en waardeert of zelfs persoonlijk betrokken is, zal men er vaker en beter aandacht aan besteden. Behalve het maken van goede persberichten is het ook van belang te weten wie in welke redactie zit en wie bereid of in staat is om op een goede manier aandacht aan het oecumenisch werk te besteden.

Als een raad van kerken journalisten uitnodigt bij een bepaalde activiteit, dan is het belangrijk hen te voorzien van relevante en beknopte informatie. Dat kan het best door een persmap samen te stellen die vlak voor de activiteit wordt uitgereikt. In de persmap moet informatie te vinden zijn over het programma en de betrokken kerken en personen, maar er kunnen ook persberichten en achtergrondartikelen worden opgenomen. Het is aan te bevelen een goed geïnformeerd raadslid aan te wijzen die snel vragen van journalisten kan beantwoorden. Hij of zij kan ook aanbieden het artikel voor publicatie op fouten te controleren.

De vergaderingen van de provinciale raad van kerken Friesland worden bijgewoond door journalisten van de twee regionale kranten. Zij doen daags daarna verslag van de vergaderingen en nieuwe ontwikkelingen. Ook de verdere samenwerking met lokale journalisten verloopt goed.

Bij iedere vorm van communicatie is het noodzakelijk om kritisch naar de boodschap te kijken en de volgende vragen te beantwoorden:

1. Wat wil ik precies overdragen?
2. Wat wil ik ermee bereiken?
3. Wie wil ik ermee bereiken?
4. Welke communicatiemiddelen heb ik daarvoor nodig?
5. Is de informatie ook interessant voor mensen die niet zo diep in de materie zitten als ik?
6. Hoeveel tijd heb ik nodig om deze mensen te bereiken? Hoelang tevoren moet ik posters ophangen, *flyers* maken en persberichten versturen?

Mocht het contact met de plaatselijke pers niet echt vlotten, dan is het wellicht mogelijk dit in eigen hand te nemen, bijvoorbeeld via een (betaalde) pagina in de plaatselijke krant. Een andere mogelijkheid om meer aandacht te krijgen is de eigen nieuwsvoorziening te verbeteren door in eigen kring mensen te zoeken die artikelen en persberichten kunnen verzorgen.

In Noord-Holland was men niet blij met de kerkelijke verslaggeving in het Noord-Hollands Dagblad. Vaak stonden er onjuistheden, werd er niets in de krant gezet of bleek dat de verslaggever weinig kennis had van de kerkelijke wereld. Omdat gesprekken met de redactie geen verbeteringen opleverden, besloot een vrijwilliger de redactie aan te bieden de kerkelijke artikelen voor het gehele noorden van Noord-Holland te schrijven. Dit werd dankbaar geaccepteerd, tot tevredenheid van zowel de krant als de kerken: de krant kreeg een gedreven en goed schrijvende journalist erbij, de kerken zijn gelukkig met een nu wel deskundige verslaggeving.

Samenvattend kan met betrekking tot de externe communicatie niet genoeg gewezen worden op het belang van persoonlijk contact en op dat van een helder en realistisch zicht op boodschap, doel en doelgroep van de communicatie. Ook hier geldt dat de raad van kerken waar mogelijk coördineert en bestaande kennis bundelt. Gebruik de experts uit de lidkerken en hun contacten!

2.2 Oecumenische gezindheid van lidkerken en motivatie van raadsleden

In principe is de oecumenische gezindheid van de lidkerken en de motivatie van raadsleden vanzelfsprekend. Lidkerken en raadsleden zijn immers vrijwillig betrokken bij de raad van kerken. Helaas is de werkelijkheid soms anders. Vaak is de oorspronkelijke motivatie van een gemeente of parochie in de loop der jaren verwaterd. Wat ze destijds van de oecumene verwachtten, is opgelost in drukke bezigheden en vaste gewoonten.

Oecumenische gezindheid kan niet geëist maar wel gestimuleerd worden

Een raad van kerken kan vooral de motivatie

van raadsleden beïnvloeden, en via hen de betrokkenheid van de lidkerken. Behalve een goede communicatie is de basisvoorwaarde daarvoor dat lidkerken aan hun deelname aan de raad van kerken een meerwaarde onttelen voor hun kerkenwerk. Er moet, simpel gezegd, voor de lidkerken iets te halen zijn bij de raad van kerken. De raad moet zich dan ook bewust zijn van zijn doelen en zijn sterke en zwakke punten, en moet duidelijke en behapbare doelen stellen en plannen uitvoeren.

Situatie: Het contact tussen de raad van kerken en zijn lidkerken gaat achteruit. De raad van kerken heeft de indruk dat het voor het kerkenwerk van de lidkerken niet veel uitmaakt of de raad nu wel of niet bestaat. Wat te doen?

Niet doen

Gewoon doorgaan.

WAAROM NIET?

De raad blijkt zijn doelstelling niet te kunnen verwezenlijken en kost alleen maar menskracht en geld.

Wel doen

Bezinning: waarom gaat het mis? Wat zijn de valkuilen? Wat zijn de sterke en zwakke kanten van de raad van kerken? Wat is de meerwaarde van oecumene? Haal zonodig hulp van buiten (Protestants Dienstencentrum, bisdom, landelijke Raad van Kerken).

WAAROM?

Dit is constructief zoeken naar zinvolle doelen. Hulp van buiten kan helpen het perspectief te veranderen en het probleem op te sporen.

Niet doen

Een brief naar de lidkerken schrijven waarin gezegd wordt dat de raad van kerken niet goed weet wat hij wil, dat de animo van de lidkerken weg is en de raad wil weten wat de lidkerken van de raad verwachten.

WAAROM NIET?

De lidkerken krijgen de indruk dat de raad van kerken een overbodig orgaan is geworden. Als de deskundigen voor de oecumene al niet weten wat ze moeten doen, is het in de ogen van de lidkerken zinvoller eruit te stappen. Bovendien worden dergelijke brieven met een open vraag meestal niet beantwoord vanwege het enorme aantal brieven dat een kerken- of parochieraad ontvangt.

Wel doen

Als u toch wilt weten wat de lidkerken van de raad van kerken verwachten, probeer dit dan te achterhalen via een ontmoetings- of studieavond voor de kerken- en parochieraden. Ga constructief in discussie over oecumene en de meerwaarde ervan voor de lidkerken en het dorp of de stad. Streef ernaar om tijdens zo'n avond concrete doelen te bereiken, zoals het formuleren van oecumenische dromen of het maken van een verlanglijst van oecumenische activiteiten.

WAAROM?

Het initiatief wordt niet uit handen gegeven en de discussie kent een positief doel. Bovendien bevordert de avond de kennismaking met en waardering voor elkaar, en kan het de oecumenische gezindheid vergroten. De concrete afspraken zijn een opstap voor vervolgactiviteiten.

Niet doen

Wachten op het initiatief van lidkerken of mogelijke nieuwe lidkerken.

WAAROM NIET?

Het initiatief is uit handen gegeven en bovendien komt een passieve raad van kerken weinig gemotiveerd over. Een lidkerk met twijfels over het lidmaatschap ziet deze bevestigd.

Wel doen

Maak op basis van de bovengenoemde bezinning een planning voor het komende jaar/jaren. Ga met deze planning langs de kerken- en parochieraden en leg uit hoe de raad van kerken zich de medewerking van de lidkerken voorstelt en welke meerwaarde dat voor de lidkerken heeft.

WAAROM?

De raad van kerken komt enthousiast over, de oecumenische gedrevenheid van de 'rondreizende' raadsleden werkt aanstekelijk. De raad van kerken initieert zelf het gesprek over de oecumene en voorkomt dat het gesprek in platitudes vervalt en alleen vooroordelen bevestigt. Duidelijk is dat de raad van kerken iets te bieden heeft en dat de lidkerken naast verplichtingen veel zullen opsteken als ze actief of actiever meedoen.

Duidelijke
planning en
projecten

Een duidelijke planning werkt niet alleen stimulerend, maar bevordert ook het effectief werken met de beschikbare menskracht.

De raad van kerken hoeft niet op iedere actualiteit te reageren, want de thema's die aan de orde – of de waan – van de dag zijn, zijn daarvoor te gevarieerd. Wel moet de raad van kerken capaciteit overhouden om spontaan op belangrijke onderwerpen te reageren.

Het is zinvol om met jaarthema's of meerjaren-thema's te werken. De raad bepaalt vooraf welk onderwerp de komende tijd centraal staat. Op grond daarvan worden gespreksavonden, kerkendagen, oecumenische diensten enz. gepland. Dit projectmatige werken heeft een aantal voordelen:

1. de raad werkt met een overzichtelijk thema en binnen een afgesproken tijds-spanne;
2. de raad raakt de weg niet kwijt in de vele actuele gebeurtenissen;
3. ook met weinig menskracht kan een groot effect worden bereikt;
4. projectsamenwerking kan leiden tot bredere oecumenische samenwerking;

5. vrijwilligers zijn gemakkelijker te vinden omdat hun bijdrage te overzien is;
6. projecten geven de kans iets uit te proberen. Als het een keer misgaat is niet meteen de hele oecumene verloren;
7. projecten zijn gemakkelijker met fondsen te financieren;
8. projecten geven de kans om een actueel thema uit te diepen.

Bij de planning van het jaar- of meerjaren-thema moet de raad zich goed bezinnen op zijn rol. De raad van kerken brengt specialis-

Clusteren,
bundelen,
netwerken
↓
het geheim van
succesvolle
samenwerking

ten in de oecumene samen, coördineert en ondersteunt de lidkerken in hun oecumenisch streven.

Als de raad bijvoorbeeld besluit dat het tijd is voor een grondige

bezinning op het samenleven van oude en nieuwe Nederlanders, dan roept hij na een eerste verkenning van het onderwerp en mogelijk materiaal deskundigen uit de lidkerken bijeen. Dan moet vastgesteld worden wat de gemeenten of parochies al met het thema doen, welk materiaal er door

landelijke of regionale organen vervaardigd is, wat het kerkelijk jeugdwerk kan bijdragen, wat de migrantenkerken doen en hoe het staat met de plaatselijke interreligieuze dialoog.

Vervolgens dient de raad het initiatief te nemen voor het verdere gesprek. Bij het genoemde voorbeeld gaat dat over vragen als deze: is het zinvol om de activiteiten te bundelen rond een bijzonder thema, bijvoorbeeld dat van de jaarlijkse Migrantenweek? Welke activiteiten kunnen we samen ondernemen? Hoe kunnen we gebruik maken van het bestaande aanbod van verschillende religies en maatschappelijke groeperingen? Kan er een gezamenlijk jaarprogramma komen? Kunnen we samen een manifestatie organiseren waarbij we ook publiciteit zoeken en de burgerlijke gemeenten betrekken?

De raad van kerken heeft in dit voorbeeld zowel een inhoudelijke meerwaarde, door de bundeling van kennis, als een organisatorische, door de kracht van samenwerking. Samen worden kerken immers sneller zichtbaar voor politieke instanties. Samen bieden zij een duidelijker boodschap aan de samenleving. Samen kunnen zij met weinig menskracht een betere activiteit neerzetten. Bovendien brengt men samen in praktijk wat men bepleit: het samenwerken en samenleven van oude en nieuwe Nederlanders.

Oecumene wordt
vanzelfsprekend

Een succesvolle
activiteit van een raad
van kerken vergemakkelijkt een

toekomstige oecumenische samenwerking en wakkert de motivatie van vrijwilligers aan. Deze laatste vormen de belangrijke schakel tussen een raad van kerken en zijn lidkerken. In hun eigen kerkelijke achterban wordt hun gevraagd naar het project en ze willen

zeker dat hun kerk in de toekomst weer meewerkt aan activiteiten met een positief effect.

Natuurlijk is dit effect niet te garanderen, maar het is de enige manier om motivatie en oecumenische gezindheid te stimuleren. Niemand kan tot enthousiasme gedwongen worden, maar de raad van kerken kan er wel voorwaarden voor scheppen.

Raadsleden

Het is duidelijk dat het belangrijk is dat een raad van kerken via zijn raadsleden verbonden

Korte lijnen met
beleidsmakers

is met de kerken- en parochieraden van zijn lidkerken. Korte lijnen vereenvoudigen

de communicatie en stimuleren de motivatie.

De raad kan afspreken dat raadsleden die uit hun kerken- of parochieraad stappen ook de raad van kerken verlaten. Het is niet gemakkelijk om afscheid te nemen van iemand die op persoonlijke titel enthousiast als raadslid door wil gaan. De ervaring leert echter dat hun verdere medewerking nauwelijks positieve effecten heeft, omdat het contact met de beleidsmakende instanties bij de lidkerken verbroken is. Het is niet langer vanzelfsprekend dat in de kerken- of parochieraad verslag wordt gedaan van ontwikkelingen in de raad van kerken. Daardoor kunnen de beleidsmakende instanties van de lidkerken niet snel op hun afnemende betrokkenheid worden gewezen, en is er geen raadslid beschikbaar die ter vergadering een toelichting kan geven.

Doorgaans erkennen raadsleden dat dit de realiteit is. Eventueel kan de raad van kerken ook werken met een soort verklaring waarin raadsleden zich verplichten de lijn met hun lidkerk kort te houden.

Creativiteit

Het is zeker zinvol om te bedenken hoe de ervaring van scheidende

raadsleden ook in de toekomst gebruikt kan worden. Hiervoor zijn verscheidene alternatieven denkbaar, bijvoorbeeld:

1. scheidende raadsleden worden uitgenodigd om zitting te nemen in een van de werkgroepen van de raad van kerken en daar hun ervaring in te brengen;
2. de raad van kerken formeert een soort 'oecumenische denktank' van voormalige raadsleden, die bijvoorbeeld eens per jaar bijeenkomt om de nieuwe jaarplanning te bespreken;
3. de raad van kerken maakt een soort talentenbank, een *pool* van mensen met een bepaalde expertise. Bij nieuwe projecten worden mensen met een relevante ervaring benaderd. Overigens is het wel belangrijk om zorgvuldig met deze mensen om te gaan. Ze mogen niet jaren in de talentenbank 'verstoffen' om vervolgens opeens gevraagd te worden voor een activiteit. Via een nieuwsbrief of uitnodigingen voor bijzondere ontmoetingsbijeenkomsten of studiedagen kan het contact warm gehouden worden.

2.3 Evaluatie

Een regelmatige evaluatie van het eigen doen en laten is een belangrijk instrument om

overzicht te houden en niet in een vicieuze cirkel van afnemend enthousiasme en groeiend pessimisme over de oecumene te geraken. Voor een vruchtbare evaluatie is het weer van belang om bij elke planning duidelijke doelen, taken en streefdata vast te leggen.

Evalueren:
overzicht en
enthousiasme

Na afloop kan dan bezien worden of de doelen bereikt zijn en de tijdplanning realistisch was. Ook kan de raad lering trekken uit niet-gehaalde doelen, door zich af te vragen of deze goed geformuleerd waren, of het ambitieniveau klopte en of de juiste middelen zijn ingezet. Daarna volgt de planning voor de toekomst, waarbij geprofileerd wordt van de inzichten van de evaluatie.

De resultaten van de evaluatie zijn het best op schrift te stellen in positieve stellingen, in een soort top tien met leerpunten.

Niet doen

Negatieve formuleringen, zoals 'Het gaat steeds slechter met de raad van kerken. De raad heeft geen contact met de jeugd'.

WAAROM NIET?

Negatieve formuleringen geven niet aan hoe deze situatie in de toekomst kan worden aangepakt en remmen energie af.

Wel doen

Positieve formuleringen, zoals 'De raad van kerken probeert in het komende jaar zijn contact met de jeugd te verbeteren en te groeien in samenstelling en menskracht'.

WAAROM?

Positieve formuleringen werken motiverend en geven duidelijk aan hoe het probleem kan worden verholpen. Zij dragen een perspectief in zich.

3. Werkvormen voor de wederopstanding van de raad van kerken

Een nieuwe impuls voor een bestaande raad van kerken kan pas gegeven worden als er zelfkennis is, als de dromen, doelen en angsten met betrekking tot de oecumene van betrokkenen bekend zijn. Daarbij gaat het niet alleen om het beeld dat raadsleden van hun raad hebben, maar ook om dat van leden van lidkerken en buitenkerkelijken.

Hieronder zijn verschillende werkvormen te vinden om dit beeld te achterhalen en het werk van de raad van kerken een impuls te geven.

3.1 Enquête

Om te achterhalen of en hoe leden van lidkerken en buitenkerkelijken over de raad van kerken denken, kan een enquête worden gehouden. Enquêtes krijgen echter vaak maar weinig respons. Daarom moet er van tevoren goed worden bedacht hoe een zo groot mogelijke respons kan worden bereikt. Dat kan op verschillende manieren.

1. Enquêtes binnen de lidkerken moeten niet alleen worden rondgedeeld, maar moeten ook onder de aandacht gebracht worden door ambtsdragers, bestuurders, ouderlingen of diakenen.
2. Persoonlijk contact is van groot belang. Breng zo mogelijk de formulieren persoonlijk langs en ga ze ook ophalen. Leg uit wat het doel van de enquête is.
3. Houdt de enquête kort, zodat deze snel kan worden ingevuld.
4. Maak de enquête mooi op, zodat hij opvalt en uitnodigt tot het invullen ervan.
5. Bedenk een 'trekker' door bijvoorbeeld prijzen te verloten onder alle deelnemers aan de enquête.

3.2 *Blik in de spiegel*

Met de werkvorm 'blik in de spiegel' kan via een soort vervreemdingseffect naar de raad

Vervreemdingseffect

van kerken worden gekeken. De deelnemers

krijgen een formulier met vragen, die in kleine groepen worden besproken en ingevuld. Om het gesprek over de raad op gang te brengen, gebeurt dit aan de hand van twee vooronderstellingen: 'Stel, de raad van kerken was een persoon...' en 'Stel, de raad van kerken was een winkel...' Deze invuloefeningen zetten de raad op afstand en helpen de eigen waarneming beter te verwoorden. (Zie voor de vragenlijst in het midden van deze brochure onder WERKMATERIAAL 2).

Het doel van de werkvorm is een reëel beeld te krijgen van de raad van kerken en zijn uitstraling. Bovendien stimuleert het gesprek in kleine groepen het onderling contact. Om de resultaten in de plenaire vergadering te presenteren moeten zij tot één gemeenschappelijk beeld komen. Zo oefenen zij in het vinden van een compromis, wat van belang is voor de verdere samenwerking binnen de raad van kerken.

Het gevonden zelfbeeld kan het vertrekpunt zijn van verschillende spanningen.

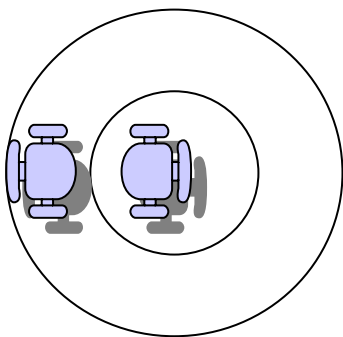
Realistische zelfwaarneming als vertrekpunt

Zo kan de raad besluiten het karakter van de raad te veranderen onder invloed van de oecumenische dromen van de raadsleden. Men kan ook beslissen om het gevonden zelfbeeld in te zetten in de communicatie met de eigen omgeving, de lidkerken, de andere godsdiensten of het dorp of de stad.

3.3 Droom en werkelijkheid in de 'draaimolen'

De werkvorm 'draaimolen' leent zich bij uitstek om de bezinning over de raad van kerken te bevorderen. Het doel ervan is snel een inventarisatie te maken van de situatie van de raad van kerken, en van mogelijke activiteiten en doelen van de raad.

In de vergaderzaal worden twee kringen met evenveel stoelen klaargezet, steeds twee stoelen tegenover elkaar. De deelnemers worden in twee gelijke groepen verdeeld en nemen in de cirkels plaats.

De gespreksleider stelt steeds een vraag of poneert een stelling, waarover de gesprekspartners twee (bij eenvoudige vragen) tot maximaal vier minuten (bij complexe kwesties) kunnen praten. Halverwege de periode wijst de gespreksleider de deelnemers op de verlopen tijd, zodat elk van hen de kans krijgt om op de vraag in te gaan.

Na afloop van zo'n korte gespreksronde staan de deelnemers in de binnenste cirkel op en draaien met de klok mee een stoel verder. Zij komen tegenover een nieuwe partner te zitten, met wie ze over een nieuwe vraag of stelling in gesprek gaan. Afhankelijk van de hoeveelheid tijd en het aantal deelnemers kan de hele cirkel worden afgelopen of kan na vier of vijf gespreksrondes het plenaire gesprek beginnen. De gespreksleider vraagt de deelnemers aan de draaimolen om hun antwoorden steeds

kort samen te vatten op plakbriefjes. Als ze een positieve uitspraak doen over de raad van kerken, dan gebruiken ze een groen

briefje, de negatieve uitspraken schrijven ze op een rode. Tussen de gespreksrondes en het plenaire gesprek last de gespreksleider een pauze in om de

briefjes te rangschikken op overkoepelende thema's, zodat ze het plenaire gesprek helpen structureren.

In het afsluitende gesprek geeft de gespreksleider een korte samenvatting van de tweegesprekken, geclusterd in thema's als bijvoorbeeld sterke kanten van de raad van kerken, zwakke kanten van de raad, imago van de raad, oecumenische dromen enzovoorts. Mogelijke stellingen en vragen zijn:

- Hoe is de samenwerking van de raad van kerken met zijn lidkerken en derden (zoals andere raden van kerken, burgerlijke gemeente, andere godsdiensten, maatschappelijke organisaties)?
- Hoe staan derden als lidkerken, andere raden van kerken, burgerlijke gemeente, andere levensbeschouwingen en maatschappelijke organisaties tegenover de raad van kerken?
- Wat zijn de sterke en zwakke kanten van 'onze' raad van kerken?
- Wat zijn de successen van de raad van kerken?
- Wat stoort u aan de raad van kerken?
- Wat voegt de raad van kerken toe aan het plaatselijke kerkelijk leven?
- Maak de volgende zin af: Als er geen raad van kerken was, dan...
- Maak de volgende zin af: Ik werk mee aan de raad van kerken, omdat...

- Hoe ervaart u de vergaderingen van de raad van kerken? Zijn ze effectief, productief? Sluiten ze aan bij ons dorp of onze stad?
- Wat ontbreekt aan de oecumene van de raad van kerken?
- Wat zijn uw oecumenische dromen? Wat zou u met de raad van kerken graag nog willen doen?

De vragen en stellingen worden aangepast aan het doel van de bijeenkomst. Het is aan te raden om ze te laten bespreken in een volgorde die de gesprekspartners langzaam dieper de materie in leidt. Om het gesprek op gang te brengen en een communicatieve sfeer te creëren kunnen de eerste twee of drie vragen ook over algemene onderwerpen gaan (hoe brengt u uw vrije tijd door? Wat is voor u belangrijk in uw geloof?).

Om de gesprekken en het luisteren naar elkaar te stimuleren, kunnen na de gesprekken zo nu en dan opdrachten worden ingevoegd. Enkele voorbeelden daarvan zijn:

- Vraag aan de gesprekspartners om na een gespreksronde hun ogen te sluiten. Als iedereen zijn of haar ogen heeft gesloten vraag dan welke kleur ogen of haren de ander heeft.
- Vraag iedereen na een gespreksronde om in één zin de boodschap van de gesprekspartner samen te vatten.
- Vraag iedereen na een gespreksronde zo zorgvuldig mogelijk weer te geven wat de ander vertelde.

3.4 Inleiding met aansluitend workshops

Een gespreksavond met een inleiding en workshops kan een goede manier zijn om tot een inventarisatie en toekomstplannen te komen over een thema als 'de stand van zaken met betrekking tot de oecumene in de provincie', of 'wat vraagt de maatschappij van de kerken ter plaatse'.

Een dergelijke avond kent een aantal doelen. Er wordt nieuwe informatie overgedragen, de deelnemers leren elkaar tijdens de workshops beter kennen en er kunnen concrete afspraken worden gemaakt over toekomstige activiteiten en voorkeuren.

Ken doel en doelgroep

Een voorbereidingsgroep kiest een relevant thema en zoekt iemand die daar deskundig in is en een

inleiding kan verzorgen. Een inleider met enige bekendheid bij de achterban zorgt voor een grotere belangstelling. Van tevoren moet worden bedacht wie er, naast de leden van de raad van kerken, voor de studieavond worden uitgenodigd. Dit hangt af van het doel van de avond. Is het doel een bredere bekendheid van de raad van kerken en van de oecumene in het algemeen, dan moet er breed worden geworven onder de achterban van de lidkerken en rand- en buitenkerkelijken uit het eigen dorp of de eigen stad. Als het doel meer een intern oecumenisch doel is, bijvoorbeeld het scheppen van een breder draagvlak voor de raad van kerken in de lidkerken, dan is het zinvol om de leden van kerken- en parochieraden en van relevante gespreks- en werkgroepen uit de lidkerken uit te nodigen.

De inleider krijgt de opdracht om kort en krachtig informatie over te dragen en

Korte inleiding, veel gesprek, doelgericht

enthousiasmerend te spreken. Let erop dat de inleiding niet langer

dan een minuut of twintig duurt. De deelnemers moeten de kans krijgen om in workshops aan de slag te gaan en kennis te maken met elkaar en met de materie. Alleen dan kan er constructief gewerkt worden aan eigen ideeën en het formuleren en verwezenlijken van oecumenische dromen.

Het is dan ook belangrijk dat de inleiding wordt afgesloten met een opdracht aan de aanwezigen om in de workshops te bespreken en uiteindelijk tot resultaat te komen. Want na een gesprek van zo'n drie kwartier

in kleinere groepen worden de conclusies ingebracht in de plenaire vergadering. Daar worden zij gebundeld en wordt besproken hoe deze in de toekomst gestalte kunnen krijgen. Ook de inleider heeft hierbij een taak. Aan hem of haar kan worden gevraagd om te reageren op de uitkomsten en advies te geven over het toekomstig handelen van de raad van kerken.

Na afloop bedenkt de voorbereidingsgroep hoe de resultaten van deze

Een netwerk vergt onderhoud

avond in praktijk kunnen worden gebracht. Hiervoor is het zinvol om de aanwezigen van de studieavond te betrekken bij het verdere proces en in ieder geval op de hoogte te houden van de verdere ontwikkeling.

Mogelijke planning voor een studie- en ontmoetingsavond:

20.00 uur	<i>Binnenkomst met koffie en thee.</i>
20.15 uur	<i>Opening door de voorzitter van de raad van kerken.</i>
20.20 uur	<i>Inleiding: 'Wat heeft de oecumene te bieden aan de kerkelijke en niet-kerkelijke samenleving in ons dorp?'</i>
20.40 uur	<i>Workshopindeling (ten hoogste zes leden per workshop, telkens geleid door een lid van de voorbereidingsgroep). Om te voorkomen dat in de workshop steeds oude bekenden met elkaar in gesprek komen, kunnen de workshops worden ingedeeld via gekleurde velletjes papier die op de stoelen in de vergaderzaal zijn neergelegd voordat de deelnemers in de plenaire zaal komen. Ook het bekende 'doortellen', waarbij iedereen een nummer krijgt, is een mogelijkheid. In de plenaire vergadering wordt de opdracht aan de workshops gegeven of herhaald.</i>
20.45 uur	<i>De workshops starten in kleine zaaltjes, waar koffie en thee klaarstaan.</i>
21.30 uur	<i>De workshopdeelnemers komen terug in de plenaire vergadering. De workshop-leider vat in een of twee zinnen de uitkomsten van de workshop samen.</i>
21.40 uur	<i>De inleider geeft een reactie op de uitkomsten van de workshops en doet suggesties hoe deze in praktijk gebracht kunnen worden.</i>
21.55 uur	<i>De voorzitter van de raad van kerken sluit de avond.</i>
22.00 uur	<i>Drankje</i>

Belangrijk

Een goede voorbereiding en evaluatie.

Probeer de deelnemers zoveel mogelijk persoonlijk uit te nodigen, dus ook via sleutelfiguren in de lidkerken.

Vervaardig een presentielijst om deelnemers na de avond te kunnen informeren of aanspreken over de realisering van de plannen.

Houd contact met de aanwezigen via nieuwsbrieven, uitnodigingen en informatie over het vervolg van deze ontmoetingsavond. Zij mogen niet de indruk krijgen dat met hun ideeën niets gebeurt.

3.5 Draaiboeken

Een goede planning is belangrijk bij de voorbereiding van een activiteit. Het geheim van een goede planning is om met zo min

Planning vergroot
effectiviteit

mogelijk menskracht
en een beperkte
vergaderfrequentie
toch een groot effect

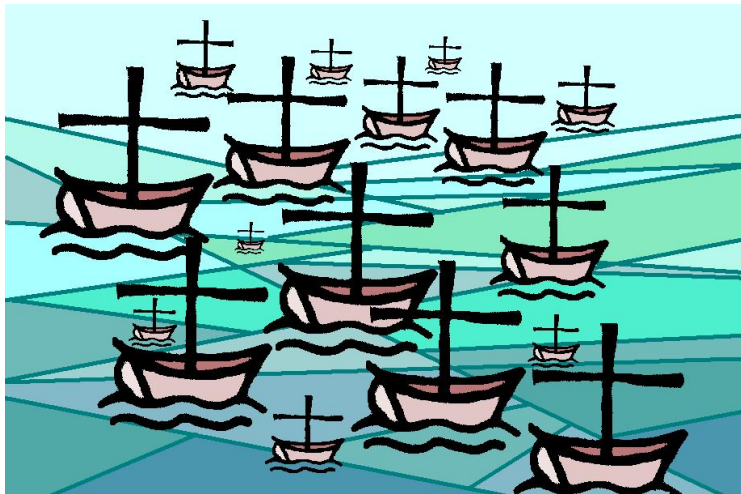
te bereiken. Het succes van de planning hangt van twee factoren af: een realistische tijndeling en zelfstandig werk van de deelnemers.

Het is aan te raden om de planning voor de hele activiteit op schrift te stellen en naar alle betrokkenen te sturen: een draaiboek waarin alle taken, de tijdplanning en de verantwoor-

delijke personen vermeld staan. Bovendien vermeldt het draaiboek ook de deadlines en vergaderdata en de adresgegevens van de betrokkenen om het onderlinge contact te vergemakkelijken.

Ook een goede evaluatie over de fouten, sterke en zwakke punten van de activiteit vergroot de effectiviteit. Stel na de evaluatie het draaiboek bij, zodat het bij een volgende activiteit bruikbaar is. Zo komt de raad van kerken tot een goed sjabloon om toekomstige activiteiten beter voor te bereiden.

Evaluatie

vloot der oecumene

EPILOOG

Waarom zou je oecumenisch actief moeten zijn in tijden van krimpende kerken en afnemende menskracht? Met deze vraag, die leeft bij veel lokale raden van kerken in Nederland, startte deze brochure. De landelijke Raad van Kerken hoopt dat deze brochure de lokale oecumene een instrument in handen geeft om een eigen antwoord op deze vraag te vinden.

De Raad van Kerken is er in ieder geval van overtuigd dat oecumene in de 21e eeuw belangrijker is dan ooit. In tijden van voortgaande ontkerkelijking, afnemende sociale voorzieningen en de erosie van wederzijdse solidariteit hebben de kerken een boodschap te vertellen aan de samenleving, de goede boodschap uit hét Boek. Samen kunnen de kerken die taak en hun streven naar een rechtvaardige samenleving beter vervullen dan ieder voor zich. Samen kunnen de kerken hun zoektocht naar overeenkomsten in hun tradities voortzetten, opdat zij oog hebben voor de eenheid waartoe wij geroepen zijn, *'zoals u in mij bent en ik in u, laat hen zo ook in ons zijn, opdat de wereld gelooft dat u mij hebt gezonden'* (Johannes 17,21).

Elke lokale raad van kerken komt onderweg struikelblokken, grote en kleine hobbels en onverwachte bochten tegen. Belangrijk is het dat deze obstakels uw motivatie voor uw werk aan de oecumene niet wegnemen. Of, in de methodische taal van deze brochure: dat u het doel niet uit het oog verliest. In Nederland timmeren bijna driehonderd lokale en provinciale raden van kerken aan de weg van de oecumene. Sommige raden doen dat met weinig menskracht en geld en

slechts één jaarlijkse oecumenische dienst, vaak in de Week van het gebed voor de eenheid van de christenen. Andere raden organiseren indrukwekkende kerkendagen met meer dan duizend bezoekers. Het belangrijkste is echter dat er hoe dan ook oecumenisch wordt samengewerkt, dat christenen kennismaken met christenen uit andere tradities, dat ze proeven van de spiritualiteit ervan en begrip krijgen voor de verschillende manieren waarop christenen het geloof in God uitdrukken.

Het belangrijkste van de oecumene, in moeilijke tijden en in bloeiperioden, is om creatief aan ontmoeting te werken en ruimte te bieden voor de Geest, die waait waar hij wil.

ADRESSEN

Raad van Kerken in Nederland
Koningin Wilhelminalaan 3
3818 HN Amersfoort
tel. 033-4633844
rvk@raadvankerken.nl
www.raadvankerken.nl

Katholieke Vereniging voor Oecumene
Athanasius en Willibrord
Emmaplein 19 D
5211 VZ 's-Hertogenbosch
073 7370026
secretariaat@oecumene.nl
www.oecumene.nl

LITERATUUR

- Bert Hoedemaker / Anton Houtepen / Theo Witvliet, *Oecumene als leerproces. Inleiding in de oecumenica*, Utrecht 1995, derde uitgebreide druk: Meinema (verschijnt juni 2005).
- *Kerk in de markt. Communicatie leren, communicatie doen, communicatie ondernemen*, Gorinchem 2002: Narratio.
- *Oecumenisch Bulletin* (verschijnt onregelmatig; uitgave Raad van Kerken in Nederland).
- *Oecumenische Bezinning* (zie www.raadvankerken.nl > publicaties).
- *Statuten en huishoudelijk reglement van de Raad van Kerken in Nederland* (zie www.raadvankerken.nl > organisatie).